

REVISTA DE CATALUNYA

ANY I

BARCELONA, 1.er DE MAIG DE 1912

NÚM. 5

Cants i caricatures

L'Orfeo Català ha anat i ha tornat de Madrid, dessota una pluja de fulles de llover i de roses blanques.

La jornada artística ens plau i ens enorgulleix l'èxit, com ens complauria igualment que l'Orfeo anés a recullir l'admiració a que té dret indiscutible a les grans ciutats d'Europa, ont l'art té un rite pompós i refinat. La *tournee* artística podrà constituir un lloable medi de refer les exhaustes finances de l'Orfeo, que ha realitzat el miraculós esforç de bastir, per les seves forces i alt prestigi, el Palau de la Música Catalana.

Però la baixa política nostra ha desvirtuat el noble propòsit de l'Orfeo, fent-lo instrument dels seus obscurs malabarismes. La política regionalista, cercant l'apoi català i àdhuc la favorable sanció del catalanisme, afavorint aixís les seves sospitoses *démarches* cap al dinastisme i la real aproximació dels seus homes als partits centralistes espanyols que de bon o mal grat vulguin acceptar-los, ha llevat inhàbilment el caràcter seriós i purament cultural al viatge de l'Orfeo Català a Madrid, convertint-lo en acte polític de propaganda regionalista.

Pasma, realment, observar tal actitud i llegir la premsa afiliada a la Lliga. Demostra una tant cega desorientació i una tant absoluta renunciació de tot ideal patriòtic, que costa avenir-se a creure amb la ràpida virada e insòlita claudicació de tota l'espirtualitat catalanista, l'aroma de la qual els regionalistes han deixat evaporar a l'empendre la nova ruta del flamant dinastisme. Tot allò que constituïa l'essència del catalanisme, l'himne-símbol, la menaça agressiva però serena, aquell lleal *do ut des*, que era la treva necessaria amb els governs del centre, l'idealitat remorosa del jovent, la negació

de tota beligerancia social i política al caciquisme... a tot han renunciat els regionalistes pera congratular-se amb la gent del centre, que sols menyspreu sentiràn davant tal conducta.

Emperò, lo que més evidentment ressalta d'aquesta atenuació — que es una renúncia de l'ideal patriòtic — es la manca de solidaritat espiritual o tàctica entre'ls elements regionalistes agrupats o inspirats per les seves ensenyances de l'Escola de la Lliga. Mentres els elements que redacten *La Veu de Catalunya*, descarant-se d'un cop, posen sordina a la frase reivindicadora, decantant capciosament la seva pretesa habilitat cap a fer possibles unes compatibilitats sospitoses entre'ls homes del regionalisme i els oligarques del dinastisme espanyol, aquests mateixos elements extremen grollerament la estridència periodística en les planes d'un setmanari satíric pseude-catalanista, amb la suposada mala intenció de cremar un ciri a Déu i un altre al Diable, pensant-se acontentar a tiris i a troians: quan aquest immoral dualisme no revela altra cosa que una gran feblesa d'ideals, i, a l'ensem, l'indiscutible ineptia dels homes de la Lliga Regionalista.

Però lo més trist, lo que traspua d'aquests sorollosos incidents, es la defecció del nostre caràcter ciutadà, aquesta palinodia que quasi a l'unissò estan entonant els nostres homes, com si als minsos agravis d'avui no s'hi oposessin encara prepotents tots els agravis i totes les humiliacions que ha sofert la nostra Catalunya. I com a epíleg del regionalisme constructiu tenim l'haver-se convertit la premsa regionalista en orgue oficial dels benemèrits *hijos de Madrid!*

LA REDACCIÓ

El mirador de la Rambla

DIUMENGE a la tarde, Barcelona va saber la mort d'en Bonnot, el famós capità de lladres, per uns telegrams que, enviats per *La Dépêche*, penjaven d'un cartró en el kiosk de la premsa francesa.

Abans podia dedicar-se un elogi sentimental an aquests homes violents que's feien rotllo en la vida a cops d'acer o de pistola. Don Joan de Serrallonga sempre podrà tenir un poema i una llegenda amorosa i cavalleresca; ¿però, quina poesia pot florir del cor sagnant d'aquest lladre, que no anava a cavall, sinó en auto; que no tenia amors, sinó idees sociològiques, i explicava els seus lladrocinis, no per la seva voluntat d'home de presa, sinó per una teoria extreta de Proudhon i de Max-Stirner? Aquests bandolers moderns careixen de bellesa. En Moreas descriu un rufià:

*La main de noir gantée a la hauche campée,
avec sa toque a plume, avec sa longue epée
il passe sous les hauts balcons, indolemment.*

Els rufians contemporanis vesteixen democràticament, saben mecànica i llegeixen a l'Anatole France. Perquè en Bonnot, quan va esser sorprès a cà'n Soudy, estava llegint *Crainqueville*. Ells roben i maten fredament, per una resultant de les seves idees. Els han dit que de cel no n'hi ha, que no's poden fruit més ventures que les de la terra, que totes les filosofies confessen que la vida es una lluita permanent ont l'home *homini lupus* hi té una aplicació universal i permanent. Què té d'extrany, doncs, que ells donguin al famós *struggle for life* una interpretació personal? Abans podien montar una companyia i marxar a la guerra a violar les arques i les dones de l'enemic o bé fer-se corsaris o desembarcar a l'Amèrica i cremar els peus dels reis azteques si no confessaven els amagatalls dels seus tresors. Podien saquejar Roma, robar els galeons de les Indies o passar, com Joan Bart, de corsari a almirall de Lluís XIV, passejant després sota'ls alts balcons, com el rufià d'en Moreas, enganxant els ulls de les moces al costat dels rubís del seu punyal.

Més avui ja no són possibles aquests heroïsmes. Se roba i mata prosaïcament, i els senyors lladres i assassins no tindrien cap inconvenient en justificar els llurs actes llegint una Memòria a l'Acadèmia de Jurisprudència. Quina ocupació podem tenir nosaltres — dirien — en aquesta època ont tot cau dintre del Codi penal? Si al menys poguessim fer de negrers! Però els vells negrers ara fan de legisladors i els llurs fills abominen de tota violència!

Llegint les narracions del drama de Choisy-le-Roi, tothom renegarà de la França i de les teories igualitaris. Jo vui oposar aquí a les veus dels conservadors les paraules d'un tradicionalista: «Avui les ànimes són cada dia menys ardents, menys impetuoses i fortes! Es trist veure com els germans espirituals d'aquells aventurers d'Amèrica ja no tenen altre destí en la llur vida que'l bandolerisme cavalleresc! Les seves sagnantes fetes són les fetes que en altres temps feren florir les epopeies... Desgraciadament, ja queden poques ànimes així.» No cal dir que a Espanya no pot parlar així més que un home. Aquest es don Ramón del Valle Inclán, emperador de les lletres castellanes i carlí.

En la vida i en la caiguda d'en Bonnot existeix, certament, grandesa. Ell contra tota la França. Devem alegrar-nos de que encara la raça llatina doni aquestes ànimes plenes de pecats mortals, però valeroses com les dels antics pirates, i també congraciar-nos de que la França no toleri, caci i mati an aquest professor d'energia ilegal que's diu Bonnot. En el duel ha triomfat la llei. Sherlock-Holmes ha lograt una altra victòria, i en Pérez Escrich segueix tenint raó.

A Catalunya, a Espanya, no'ns trobarem mai amb aquestes tragedies. Aquí encara no tenim lladres, sinó lladregots. Si en Noel hagués caigut en això, hauria dit que era una conseqüència més del toreig. Els millors carteristes són els espanyols, perquè pera ser-ho no's necessita més que *tener vista y manos i saber hurtar el cuerpo*. Pera esser Bonnot precisa saber geografia, mecànica i filosofia.

Ademés, aquí, pera les malifetes no's busquen disculpes ideològiques. Quan s'estudien certes idees, un les aprofita pera fer-se quefe d'un partit polític. Aleshores s'arriba a tenir automòbil, però sense adquirir-lo browning en mà, en ple camí ral, cara a cara amb la llei...

El cubisme ha pasat.

Se diu en la pàgina 161 de *La Ben Plantada*: «Pensar que l'any de 1900 hi havia catalans que tenint, pot-ser, una Ben Plantada a la vora, s'entretenien fent de prerrafaelistes!»

En l'any de 1912, ningú s'ha entretingut en fer de cubista i fóra tingut per heretge abominable tot snobista que apliqués a qualsevol Ben Plantada la teoria de la cubicació.

MARIUS AGUILAR

La renovació doctrinal del Nacionalisme

LA VERITABLE REALITAT. = ELS MOSAICS ÈTNICS.
UN LLIBRE DEL PROFESSOR NIEDERLE

EN Gabriel Alomar, esperit nodrit amb les més amples idees lliberals dels nostres temps, ha sentit sempre el neguit de renovar els arcaïcs fonaments doctrinals del Nacionalisme. En els primers números d'*El Poble Català*, setmanari, hi escrigué una serie d'articles sobre *El catalanisme lliberal*, en els quals donava un sentit humà, democràtic i revolucionari al catalanisme. Més tard, en *El Poble Català*, diari, explicà els principis del seu *catalanisme d'escola filosòfica*, oposant-los als principis del *catalanisme d'escola històrica*.

Aquests escrits de l'Alomar ja representen un canvi de base de les idees nacionalistes. Però el nostre eminent amic examina no més un aspecte de la qüestió: l'aspecte filosòfic, abstracte, d'idees generals. No arriba a tocar directament les fórmules concretes en que ha cristallitzat el vell doctrinarisme nacionalista, ni estudia la llur aplicació a la realitat dels problemes nacionalistes plantejats en el món. Ell oposa idees a la concepció del catalanisme històric. Jo vull oposar-li, ademés, fets. D'aquesta manera se porta la qüestió al mateix terreny ont ha volgut situar-la el *nacionalisme naturalista*.

Se dona — en aquesta qüestió com en tantes altres — un cas paradoxal. Precisament aquells que en la realitat natural volen basar les llurs teories, demostren un espantós desconeixement d'aquesta realitat. I així hi ha homes de molt talent i d'intel·ligència oberta que desenrotllen, amb gran força dialèctica i amb fort estil, idees i doctrines falsejades en llur mateixa arrel per l'insuficient informació dels llurs sostenidors respecte'ls fets a que's refereixen.

Així jo tinc l'absoluta convicció que tot aquell que estudi i examini els problemes nacionalistes en els llurs múltiples aspectes haurà de proclamar, com faig jo en aquests articles, la inconsistència de les doctrines del *nacionalisme naturalista* i l'insuficiència evident, indiscutible, dels elements dits naturals pera determinar les nacionalitats i pera organitzar-les en Estats. A l'escriure aquest paragraf veig damunt de la meua taula un llibre que'm presta extraordinaris serveis quan estava escrivint l'*Historia contemporània dels moviments nacionalistes*, que molt aviat publicarà la Societat Cata-

lana d'Edicions. Aquesta obra es *La Race Slave*, escrita en txec pel professor de l'Universitat de Praga, Lubor Niederle, i traduïda al francès per M. Louis Léger, de l'Institut de França. Se tracta d'un resum excelent de l'antropologia, la demografia i l'estadística de tots els pobles eslaus, amb un suggestiu mapa etnogràfic. Doncs bé: n'hi ha prou amb llegir les 200 i tantes pàgines de la susdita obra pera veure lamentablement enfonsada i feta a troços la teoria de les nacionalitats naturals. Un cop d'ull al mapa etnogràfic ja fa trontollar els doctrinarismes i les fórmules ideològiques i pràctiques del vell nacionalisme català. Aqueix mapa, en efecte, ofereix a la vista — i encara no més l'ofereix *grosso modo* — el mosaic complicadíssim dels pobles del centre i de l'est d'Europa. Les races i les nacionalitats estan barrejades; els llurs límits geogràfics són incerts i borrosos; grans i petites clapes d'unes races i nacionalitats invadeixen i trenquen el territori de les altres. El color torrat de Eslovaquia, situada al nord de l'imperi austri-hongarès, taca amb clapes considerables el territori hongarès, arribant una d'elles fins a tocar, en el sud, el color morat de la Croàcia i la Serbia. Aquest color morat, al seu torn, puja també amb ses clapes cap amunt, i en una bona part de l'Austria-Hongria està marcat amb ratlles que alternen amb el blanc de l'Hongria, lo qual vol dir que en aquelles regions els serbi-croates i els hongaresos estan barrejats, confosos. L'alternancia de ratlles la trobeu en moltes altres bandes del mapa, a dalt i a baix, a la dreta i a l'esquerra. Si el mapa fos més gros i hi estessin detallades totes les clapes, puntes i barreges de que l'autor parla en el text del llibre, l'entrellaçament inextricable dels colors ens causaria pampallugues i rodaments de cap.

Ara digueu, davant d'això, que la naturalesa ja ens dona fetes — com sortides d'un motllo — les nacionalitats. I digueu, després, que hi ha d'haver un Estat distint, exclusiu, pera cada nació natural! A l'escoltar tals afirmacions, un catedràtic d'Universitat europea — el professor Niederle, per exemple — somriuria, de segur...

A. ROVIRA I VIRGILI

Nacionalisme i Cultura

No fa gaire, en *El Mundo* de Madrid, sortí un article signat per Vicente Gay, professor de l'Universitat de Valladolid, en el qual emitia judicis sobre una de les institucions més glorioses de la nostra Ciutat, l'*Institut d'Estudis Catalans*. I com que aquests judicis del professor de Valladolid prenen devengades l'apariència d'una gran serietat científica i d'un gran coneixement de tot lo referent a la cultura superior intel·lectual, creiem que val la pena comentar aquests judicis i fer-hi les degudes rectificacions e impugnacions.

Volem deixar de banda tot quant diu el senyor Gay referent a l'arquitectura i altres menuderies sense cap importància ni transcendència i que ocupen les tres quartes parts de l'article esmentat. Volem referir-nos principalment a la lliçó que'ns vol donar als catalans el senyor Gay en la darrera part del seu article, erigint-se en representant de la moderna cultura de les Universitats d'Alemanya, les aules de la qual ens fa ell saber que ha freqüentat.

El sentit de la lliçó que'ns vol donar el senyor Gay es ja ben conegut: aquests concells que'ns dona ja fa temps que'ls venim sentint de llavis castellans. Després de cometre l'equivocació, inexplicable en un que té pretensions de ben informat, d'atribuir a l'Institut un caràcter essencialment docent que mai ha tingut ni ha de tenir, després d'haver parlat dels seus professors (?), nomenats sense previ concurs ni oposició (!), i d'aconcellar-nos que fem venir professors estrangers per ocupar les càtedres (!) de l'Institut, se despenja amb aquest paràgraf: «*Y todo esto se puede hacer sin notas particularistas. No necesita el gran maestro Karl Lamprecht bautizar con el nombre de sajón su Instituto de Leipzig para hacer historiadores, ni Bücher en su seminario hacer particularismo sajón para formar economistas y emplear bien la subvención del Gobierno de Sajonia.*»¹

L'argument es tant vell com fals. En l'*Institut d'Estudis Catalans* hi troben sobrer el qualificatiu de *Catalans*. La *Cultura* es universal, diuen; la cultura res té que veure amb el nacionalisme. I el senyor Gay treu uns exemples de la cultura

contemporània alemanya, que de la mateixa manera se podrien multiplicar a l'infinit. Però anem amb compte i centrem la qüestió. Que la cultura no té patria, que es universal, internacional, perfectament; no hi ha ningú capaç de negar-ho i aquí a Barcelona ho sabem tots d'una manera tant perfecta, que no necessitàvem lliçons del senyor Gay pera convencè-ns d'aquestes veritats. El nostre jovent també ha fet els seus pelegrinatges per les Universitats alemanyes que'l dispensen de tenir mestres que li ensenyin en què consisteix l'essència i el caràcter de la cultura intel·lectual moderna.

Però es que en el nostre cas, en el cas de l'*Institut d'Estudis Catalans*, no's tracta d'un fet de Cultura purament; no's tracta d'una Cultura que com la de les demés nacions cultes ultrapienàiques s'assenta en una tradició forta, consolidada, estable, assegurada, amb tots els medis econòmics i socials, materials i espirituals de que pot disposar un Estat modern. No; se tracta del *naixement d'una Cultura*, millor dit, del *primer intent d'organització d'una Cultura intel·lectual* que anava dispersa i mancava d'eficàcia social. Se tracta d'una acció de caràcter eminentment aristocràtic, d'un moviment de dalt a baix en l'organisme social, pera donar una unitat e infondre una ànima a la multitud de forces intel·lectuals escampades i sense cohesió i per tant mancades de metodització o coordinació científica, tal com requereix el caràcter col·lectiu del treball intel·lectual modern. I concretat així el nostre actual problema de la cultura superior, contestin-nos sincerament el senyor Gay i tots els detractors de l'actual moviment cultural representat pel nostre Institut; contestin-nos amb la mà al cor, quin altre instrument efectiu hi pot haver pera assolir aquesta unitat, pera infondre ànima i potència dinàmica a les forces culturals d'un poble com el nostre, en plena consciència de solidaritat nacional, si no es aquest mateix esperit nacional que batgeja en el fons de tots els catalans i que essent entre nosaltres l'element afirmatiu creador i constructiu per excel·lència, ha de constituir per força el factor més aglutinant e intensiu que cab imaginar per totes les obres de l'esperit.

Com pot concebir-se que'ls elements posats en els primers llocs de govern dels nostres interessos espirituals haguessin prescindit estultament en la llur obra d'organització e intensificació cultural, d'un instrument de tant meravellosa força creadora com l'esperit nacional?

Males armes són les que pren el senyor Gay pera defensar la seva tesi contra la nacionalització de la cultura en el moment primer de sa organització; males armes, que ell no ha vist que se li poden girar contra ell amb la més gran facilitat. En efecte: creu que omplint-se la boca amb el nom gloriós de l'Alemanya contemporània ja'n té prou pera tirar per terra amb uns quants xistos la nostra orientació cultural. Però ell, que ha anat a estudiar als centres de cultura alemanys, es de suposar

1) Hem d'advertir que'l nom, les doctrines i l'Institut del professor d'Història de Leipzig, Karl Lamprecht, del qual sembla voler el senyor Gay aparèixer com a descobridor, els coneixen a Madrid els directors de l'ensenyança superior oficial espanyola, gràcies a un jove català amic meu, aprofitadíssim estudiant pensionat per l'Estat, qui l'envia fa alguns anys als Estats Units i a Alemanya pera estudiar Psicologia. Aquest amic meu (el nom del qual no jutjo oportú declarar aquí) va venir a visitar-me durant la meua estada a Halle mentres ell seguia els seus estudis a l'Universitat de Leipzig. En una de ses visites me parlà entusiasmat del descobriment que havia fet del professor Lamprecht, i no passaren gaires dies que'm comunicà que havia escrit a Madrid a la *Junta de Ampliación de Estudios y Pensiones* donant notícia de l'importància que tenien la figura d'en Lamprecht i son Institut. No trigà a venir contestació de la *Junta*, que'l meu amic me mostrà, en que'ls senyors de Madrid li pregaven que ampliés i detallés les notícies que'ls havia donat d'en Lamprecht i son Institut i se mostraven tot agraïts per la notícia del descobriment de tant gran savi. Que consti, doncs, que si coneixen a Madrid an Lamprecht es per mediació d'un estudiant català.

que se n'haurà enterat previament de l'història, de la gènesi d'aquesta cultura alemanya de que fa tants escarafalls, si no es que, seguint la tradició inveterada de la raça castellana, sigui ell també un esperit *impermeable*, un d'aquells que tenen com a glòria *no enterar-se* de res que no sigui ells mateixos. Doncs, si no es així, si en els seus viatges per Alemanya s'ha deixat penetrar i amarar de l'esperit *ingènit* de les institucions de cultura que ha vist en tot l'esplendor de la llur funció, ha de saber necessàriament que'l primer esforç gegantí d'Alemanya pera despertar del seu marasme espiritual i cobrar beligerància, independència i autoritat pròpia en la vida espiritual dels pobles civilitzats, fou d'un esperit essencialment, radicalment, exageradament nacional. Jo li recomano (i no pretenc donar cap lliçó d'història i sí solament posar les coses en el seu lloc), jo li recomano que llegeixi amb atenció en la monumental «Història alemanya» (*Deutsche Geschichte*) del seu adorat mestre Lamprecht, els capítols referents al Renaixement de la cultura alemanya de principis del segle passat, i allí veurà ben clarament com tota, absolutament tota la monumental construcció de la cultura alemanya contemporània va sorgir com flor meravellosa del més intens esperit patri, del més exagerat particularisme alemany. I també llavors aquest particularisme, aquest esperit ultra-nacional va trobar en aquells temps els seus detractors i ridiculitzadors, va trobar també altres Gays, professors universitaris com el de Valladolid, que van romandre en el llur petit lloc mirant amb rialleta escèptica lo que ells jutjaven pur *chauvinisme* i que va resultar una onada creadora de noves forces espirituals que'ls va acabar per arrocegar malgrat la llur resistència i pessimisme. *Discursos*, com els de Fichte, a la *Nació alemanya* n'hem pronunciat molts els catalans, no iguals pel mèrit i solidesa de les idees exposades, pot-ser, però sí iguals e idèntics per l'esperit d'entusiasme patri a ultrança que'ls anima, i que mou llur autor a fer dels alemanys una mena de raça apart, una mena de *poble escullit* per donar a l'humanitat decaiguda una nova revelació de la veritat, de la bellesa i de la justícia. Fins aquests extrems nacionalistes, ridícols pel qui vulgui, però per mí sublins, va arribar el primer esforç gegantí de l'aristocràcia del pensament alemany pera aixecar el nivell espiritual del seu poble a l'altura de més nobles destinacions.

Mes ja veig la rialla escèptica amb que acull el nostre detractor les meves paraules, si es que arriben un día a caure sota'ls seus ulls: «*Mire V. que tiene gracia: ¡comparar Cataluña con Alemania...!*» Com si aquests problemes fossin de quantitat i no de pura qualitat! Com si l'esperit nacional no pogués tenir la mateixa intensitat creadora en un poble de trenta milions com en un altre de quatre milions i anc que sigui en una ciutat d'alguns milers d'habitants!...

Però crec que es inútil tractar de convèncer a homes de la mena intel·lectual del senyor Gay, que contents i conformats amb l'estat tristíssim de decadència de la cultura castellana, vençuda en la seva empresa somniada de constituir-se en la única cultura espanyola i reduïts a captar de l'extranger tot lo que no poden trobar en la llar apagada i

abandonada de la cultura indígena, veuen amb enveja i despit al cor el congruïent de forces verges en un recó *provincial* d'Espanya, orientades a la creació d'un nou focus de cultura original baix l'ègida de l'única guia que hi pot haver en totes les creacions d'un poble: l'instint de raça, sublimat a la dignitat d'esperit de consciència nacional. Aquí ja estem molt lluny d'aquella fase de pensament que suposen les paraules del senyor Gay quan veu l'única solució del problema cultural d'Espanya en la pura «incorporación de los elementos de la cultura europea». No; ja fa temps que aquí ens hem convençut que aquesta *incorporació* no serà de cap profit, ni tant sols es possible, sense que nosaltres aportem al nostre torn un element actiu, un factor original an aquesta cultura europea. El problema de l'*europització* d'Espanya no es qüestió de simple *copia*, es qüestió d'*assimilació* i de *creació*. En el banquet de la cultura europea són solament admesos i convidats aquells que hi porten un *fruit de la pròpia cullita*; els que hi entren amb les mans buides amb l'únic apetit de regalar-s'hi i aprofitar-se de lo d'altri els fan servir de criats. I això es lo que passarà a tots els savis castellans que, per dir-ho amb un graciós símil de Goethe, s'en van a les Universitats estrangeres amb un gran sac de *rebre*, però amb el sac de *donar* ben buit. *Rebre* doctrina, mètode, orientacions, etc., pera *donar* sentit íntim, instint fonamental, intuïcions externes de la raça, això es lo que cal.

No volem tancar l'article, ja massa llarg, sense discutir la peregrina extranyesa que'l senyor Gay experimenta quan vegé entre'ls noms il·lustres catalans inscrits en la sala de la futura *Biblioteca nacional catalana*, els d'Ausias March, Lluís Vives i altres de valencians i mallorquins. Què vol fer-hi? Si s'hagués enterat solament de les ensenyances elementals de Filologia romànica que's donen en aquestes Universitats alemanyes per les que acaba d'atravessar el seu esperit *impermeable*, sabria que valencians i mallorquins parlen la llengua que aquests pobres savis romanistes han tingut el mal acert de calificar de *catalana* junt amb la de la Catalunya pròpia. Pel demés, els catalans pot-ser començaríem a tenir escrúpols sobre aquest punt sols el día que'ls castellans esmentessin entre les glòries de la llengua de Lope i de Cervantes solament els nascuts en el país originari de l'actual dialecte literari o llengua oficial de l'Estat i cal·liquessin exclusivament i constantment d'extremenys, lleonesos, aragonesos, andalusos, etc., els escriptors nascuts fora dels límits de la Castella pròpia.

MANUEL DE MONTOLIU

CRONIQUEES VALENCIANES

Catalunya an en Llorente

AQUESTA terra de les grans inquietuts, aquesta Catalunya admirable, bescantada entre nostres per lamentable desconeixement de la seva ànima, de la seva estructura i dels seus redemptors ideals, ha esguardat sempre amb fonda simpatia tot lo que fos representació o demostració de l'esperit regional valencià. Per això, un dels grans amors de Catalunya fou nostre excels Teodor Llorente.

Quan les festes de la coronació del poeta, Catalunya prengué una part importantíssima en l'homenatge que Valencia va tributar al seu cantor. En aquells dies, tota la premsa catalana, ja escrita en la llengua propia o de Castella, publicà edicions extraordinaries en les pàgines de les quals els més notables poetes i escriptors catalans rendiren tribut d'admiració i respecte al poeta cantor de la terra germana; importants entitats literaries i polítiques de Catalunya, enviaren les seves adhesions sentides i entusiastes; una brillant representació de literats catalans, vingueren a saludar el mestre, oferint-nos un espiritual llaç d'amor i confraternitat; l'Ignasi Iglesias, el poeta del poble, en representació de l'Ajuntament de Barcelona, ens parlà vibrant d'emoció i amb el seu gran cor als llavis, de l'immens amor que senten per Valencia i pel seu Llorente; tota la Catalunya forta en ideals, era en esperit en l'hermosa festa de la coronació del poeta.

Catalunya ha sentit fonament la mort de nostre poeta i l'ha plorada com plora la mare la mort d'un fill predilecte. La premsa tota, tornà a tributar-li el darrer homenatge i publicà sentides necrologies del mestre i les seves poesies més notables. Diverses entitats literaries i polítiques celebraren sessions solemnisssimes en honor del poeta mort. Totes les campanes que havien abans repicat a gloria en la coronació d'en Llorente, sonaren, planyívoles, en l'hora de la mort del cantor de l'ànima valenciana.

I més encara: a Barcelona, cap i casal de Catalunya, la memoria d'en Llorente serà perpetuada amb l'erecció d'un monument en el Parc, junt al dels precursors del renaixement literari català, els inoblidables Milà i Fontanals i Marià Aguiló.

La comissió d'aquest homenatge an en Llorente, ha obert una subscripció pera l'execució del monument, a la qual foren els primers en suscriure's els eminents literats Angel Guimerà, Joan Maragall, Narcís Oller, Francesc Mateu, Josep Franquesa i Gomis, Bonaventura Bassegoda, Ramón Picó i Campamar i Joaquim Riera i Bertrán, i ha publicat una circular concebuda en aquests termes:

«Un sentiment de gratitud al constant enaltidor de les nostres glories i d'admiració al veritable poeta, ens ha mogut a erigir son bust en els jardins del Parc entre'ls de sos amics i companys que ja hi figuren.

No hem d'explicar ara els mereixements d'en

Llorente. Com a periodista, no ha deixat ocasió d'estudiar i fer conèixer les nostres obres, les nostres festes, els nostres ideals; tant es així, que l'Aguiló deia d'ell que amb sos articles a *Las Provincias* quasi podria fer-se l'història del nostre renaixement literari. Com a poeta, es prou conegut i estimat entre nosaltres; desde sos primers versos, de més de cinquanta anys enrera, fins als que escrivia o dictava en sos últims moments, tots ens són nostres; i no podem oblidar mai que, amb ells principalment, s'ha realçat a Valencia la nostra llengua, de la que ha sigut per sos compatricis mestre i apòstol.

Cal remarcar que amb l'erecció d'aquest monument quedaràn plantades en nostre Parc tres grans fites que diràn l'extensió territorial del nostre idioma: Milà, Aguiló, Llorente: es a dir, Catalunya, Mallorca, Valencia.»

Tot això ha fet Catalunya per la gloria del nostre poeta, del cantor de l'ànima valenciana. I, en canvi, què ha fet Valencia pera pagar tants amors? Ingratituds; res més que ingratituds. Quan l'homenatge al poeta Guimerà, ningú, en nostra terra, se'n va recordar de que en la terra germana se glorificava el més fort dramaturg que ha produït Espanya en el passat segle; únicament uns quants joves admiradors de Catalunya, celebràrem isolats d'esperit, entre l'extrany soroll de nostra ciutat desorientada, diversos actes en honor d'en Guimerà, no per humils menys efusius i entusiastes. Ara mateix, acaba de baixar a la tomba l'excels, l'etern Maragall, el més gran poeta d'Iberia, com l'ha anomenat Don Miquel d'Unamuno, i Valencia ha restat insensible al dolor de Catalunya com restà insensible sempre en les seves triomfals alegríes. Crec que ni un telegrama de pèsam oficial, expressió del sentiment col·lectiu valencià, ha rebut la família del plorat poeta.

Catalunya estima'l nostre esperit regional; Catalunya fa seves les nostres glories; Catalunya glorifica an en Llorente, al precursor del renaixement valencià, i perpetua la seva memoria amb un bell símbol: un monument que, junt als d'en Milà i l'Aguiló, vindrà a constituir la Santa Trinitat del nostre renaixement.

Meditem, meditem els valencians; fem acte de contrició de nostres culpes passades i pensem en el profund agraïment a que estem obligats envers aquesta germana Catalunya amb la qual ens uneixen vincles sagrats de raça i de llengua que ni el temps ni les adversitats han conseguit esborrar. Obrim generosament el nostre cor als nobles sentiments d'un poble amb ideals, que al bell mig dels jardins de sa ciutat populosa aixeca un monument al nostre poeta, l'immortal cantor de l'ànima valenciana.

M. DURÁN TORTAJADA

L'Arqueologia

M. CARTAILHAC A L'ATENEU

LA conferència de Mr. Cartailhac sobre l'art dels temps prehistòrics logrà que'l laberíntic saló de l'Ateneu Barcelonès prengués tot l'aspecte de les grans solemnitats. No podia pas ésser d'altra manera donat el gran interès del tema escullit i, sobre tot, dada la reconeguda competència del docte professor de la Universitat de Tolouse, les obres del qual sobre l'arqueologia prehistòrica són ben conegudes i les constants exploracions del qual en terres d'Espanya han produït tota una sèrie de llibres, desde 1886 en que aparegué *Les âges préhistoriques d'Espagne et du Portugal*, i poc després, en 1889, *Les monuments primitifs des Baïles*, fins a sa darrera publicació sobre la cova d'Altamira, primícia dels abundosos fruits que ha de donar el novell Institut de Paleontologia humana.

Començà l'il·lustre conferenciant fent una exposició sintètica de la vida humana en les llunyanes èpoques quaternaries: l'home encara no coneixia'l conreu de la terra, ni sabia reduir els animals a domesticitat, ni havia pogut encara assolir el domini dels metalls, que foren les primeres victòries de la civilització. Però, l'home de les edats de pedra, entremig de les armes i de les eines de treball, proves de la rudesia de les condicions en que vivia, ens ha deixat el testimoni inconscient de sa intel·ligència, germe de les esplendors futures.

Les petites escultures i els gravats oberts en òssos i banyes d'animal, d'espècies que són ja extingides si no han pogut refugiar-se en ambient propici, foren les primeres revelacions de l'art quaternari. Els museus arqueològics se disputaren llur adquisició, arribant a oferiments fabulosos. Quan en 1880 don Marcell de Santuola publicà la descripció de les primeres pintures prehistòriques descobertes, les de la cova d'Altamira, se posà en dubte llur autenticitat, declarant-se M. Harlé obertament en contra, i malgrat l'insistència del senyor Santuola i malgrat la defensa del senyor Vilanova, de la Universitat de Madrid, s'arribaren a oblidar les discutides pintures santanderines fins que nous descobriments similars en coves franceses decidiren a M. Cartailhac i a M. Breuil a estudiar detingudament les pintures d'Altamira, que quedaren definitivament qualificades com a l'exemplar més valios de l'art quaternari. Cal anotar la seguretat amb que'ls pintors prehistòrics fixaven el contorn de les

figures d'animals (que són casibé les úniques representacions que'ns donen) pera després procurar el modelat per medi de games de colors ocres i rojos; les violentes actituds plenes de vida exigides sovint per la mateixa forma de les roques sobre les quals pintaven, i en general, tota la tècnica que tant desorientats deixà als primers investigadors.

Examinà després el conferenciant les pintures i gravats més notables dels darrers descobriments, que cada dia són més nombrosos, gracies als infadigables M. M. Breuil, Obermeier i Bouyssonie i als senyors Alcalde del Río, P. Sierra i Joan Cabré, de l'activitat dels quals pot esperar-se la completa revelació de l'art quaternari dels Pirineus ençà.

Però les pintures prehistòriques estan plenes de signes fins ara misteriosos que M. Cartailhac provà d'interpretar valent-se d'altres signes consemblants trobats entre les pintures rupestres dels bosquimans i australians, minuciosament descrits en les obres de Stokes i de Grey i la significació dels quals sembla ja ben aclarida. Així anà analitzant amb profusa i convincent documentació els signes dits tectiformes i naviformes, que no serien sinó enginyers de caça, les estilitzacions humanes i les figures d'home amb màscara zoomorfa, atribuint-los-hi un valor màgic degut a les pràctiques i rites totemistes que són el segell comú de tota civilització primitiva.

I M. Cartailhac acabà son bell parlament invitant als estudiosos a col·laborar en aquesta obra de revelació de l'art prehistòric, amb la seguretat de que llurs esforços han de veure's encoratjats per l'Institut de Paleontologia humana que'l príncep de Mònac ha creat recentment, donant una prova més de sa cultura i de sa generositat.

Nosaltres creiem que aquesta invitació fou el principal objecte del discurs de M. Cartailhac, explicant-nos així l'insistència amb que parlà de la pintura rupestre, que es la característica de nostre art quaternari, descuidant casi per complet altres manifestacions de l'art prehistòric com l'esculptura i els objectes d'ornament corporal (i no parlem de les construccions megalítiques per referir-se a una època més moderna), sens dubte, perquè les mostres que'ns puguí oferir l'Iberia no tenen en aquests aspectes l'interès de les valioses troballes d'altres regions més afortunades. Així, creiem que l'interessantíssima conferència de M. Cartailhac s'hauria de titular: Aspecte ibèric del problema de l'art paleolític.

AGUSTÍ DURÁN

Poetes catalans d'ara

Joaquim Folch i Torres

ODA A LA NUVIA

*Per tu han florit avui els tarongers...
Nuvia la Nuvia, mira el cel que es clar.
Obra els teus ulls al cel dels teus volers,
i aprèn força a mirar.*

*La porta de la casa del teu pare,
s'ha obert avui dessota un arc florit.
Tu no sabs res, prò't sents, sent verge, mare
d'un mon indefinit.*

*Portes en el mirar de tes mirades
una fonda virtut i un gran poder:
i a dintre del teu sí, multiplicades,
les altes lleis del ser i del no ser.*

*Les Parques filen ton mantell puríssim
amb fiocs d'Eternitat,
i es damunt teu un núvol suavíssim
nimbant ta castetat.*

*Ets pura com les fonts, però com elles
te dones com ens donen el seu raig...
Dús el vestit que amaga tes castes meravelles
brodat amb l'or dels dematins de maig.*

*Casta Muller, en ta mirada clara
l'amor se santifica, i en ton sí,
pressents els frissaments de l'esser mare,
i mires com les mares al Destí.*

*Mires al lluny, i el núvol de les coses
que veus enllà d'enllà dels temps futurs,
te fa sentir les hores delitoses
que amoixaràn tes mans els fruits madurs.*

*Ta vida es com un arbre en sa infantesa,
inclinat a l'amor pels vents d'amor,
pró que's guarneix de nova fortalesa
quan sent la sava que li puja al cor.*

*Nuvia la Nuvia, tremolor d'aurora,
preludi d'un mati que's va acostant...
Ets tota tu vibrant, com la sonora
arpa ont palpita l'himne triomfant.*

*L'himne d'amor que nostra mare Vida
canta filant el fil d'Eternitat,
ont se lliga la flor que s'es marcida
i el brot que es tot just nat.*

*Tos vels s'agiten sota el cel de festa,
com a banderes blanques ondulants,
tremolant, com dessota de ta vesta
hi tremolen tes gracies palpitants.*

*Ets tal com una bolva lluminosa
volant sobre les coses terrenals:
pró que sabs que en el fons de tota cosa
hi palpiten els gèrmens maternals.*

*I a sota teu, pels plans i les montanyes,
se fan humils els homes i els poblats...,
perquè ets tu la que dús en tes entranyes,
llevors de totes les eternitats,*

*Nuvia gentil, damunt la terra dura
hi ha florit una llar com una flor...
Tu que hi entres en ella verge i pura,
en el seu foc flamejaràs d'amor.*

*Mantèn-lo viu: que la sublim foguera
no perdi son calor, que es sa virtut.
Dóna-li al flam la teva primavera,
perquè la torni dolça fortitut.*

*Guarneix de joia ses parets sagrades
i ompla de veus d'infant el seu repòs.
Dóna a Déu, com Ell fa, multiplicades,
les cullites de besos de l'Espòs.*

JOAQUIM FOLCH I TORRES

Prosistes catalans d'ara

Apeles Mestres

MISTRESS... CÒM?

HEU vist una coqueta més capriciosa que la Memoria?

Amb quina freda urpada de gata enjogaçada passa l'esponja damunt d'un fet transcendental succeït ahir, i, en canvi, amb quina toçuderia — també de gata enjogaçada que dona voltes i més voltes a un capdell de fil — se complau en descapdellar-vos un episodi banal, insignificant, un àtom de vida, de dies remots i que semblava oblidat per sempre.

Aixís, aquest matí s'ha posat a jugar dintre del meu cervell amb una bolva, un no-res... de trenta anys endarrera, fins a convertir-lo en veritable obsessió. Ens sembla com si al posar en ordre un prestatge de llibreria, al remoure els maciços volums — no remoguts de molt temps — trobés perdut entremig d'ells un diminut opúscol i l'acariciés amb pietosa sorpresa tot murmurant: mai més m'havia recordat de semblant menudencia!

No recordo aont anava ni d'ont venia; sols sé que travessava els Alps Bernesos i que al pas mesurat del meu cavall pujava per un camí de cabres que amb inverossímils zig-zags costejava la montanya. A un costat la roca nua aixecant-se damunt del meu cap fins a perdre's entre boires; a l'altre, el precipici sens fons d'ont emergien escalonades les fletxes dels abets centenaris.

Avançava completament absorbit per la magestat de l'espectacle — magestat composta de grandesa i misteri, perfums selvatges i bramul de cascates llunyanes, bellesa aclaparadora i perills atraients... De sobte, al tombar un revolt, sento esclatar dos xiscles, i aixecant els ulls de la fascinació del precipici, veig al davant meu dugues turistes, dugues anglesetes, lleugeres com dos isarts, clavant-me — com dos isarts esferaits — llurs grans ulls anguniosos.

Mentres instintivament s'aplanaven tant com podien contra la roca, la *miss* que tenia més aprop exclamà somrient:

— Quina por que'ns heu fet!

Vaig acostar tot lo que prudentment va esser-me possible el cavall a la vora del camí, i avançant amb la major precaució, vaig dir a la que m'havia interpellat:

— No tingueu por, miss... còm?»

— Kate — va contestar ella rient, amb accent d'absoluta confiança.

Llavors vaig adonar-me que era bonica com una nimfa de llegenda, que'ls seus ulls eren plens de tendresa i el seu somris, de picardia.

— Teniu, doncs, miss Kate; conserveu això en memoria de l'*espanyol* que us ha fet por.

I traient-me de la solapa de l'americana un pomet d'*edelweiss* vaig tirar-li delicadament a la cara al mateix temps que ella alçava les dugues mans pera aplegar-lo.

I vaig passar. Però al moment de tombar el revolt vaig girar-me a mirar endarrera, i la meua mirada va trobar-se amb la de l'angleseta—vermella com una rosella i tenint entre ses delicades mans el pom d'*edelweiss*.

I res més. Aquell revolt va esser com tots els revolts de la vida, que tant brutalment venen a robar-nos — per sempre més! — una visió deliciosa. Quina sort per nosaltres que la memoria, que tant despietada ens evoca les hores de dolor, vulga de tard en tard evocar-nos també els breus instants agradables!...

No es veritat, miss Kate? vui dir! mistress... còm?

Perquè avui ja no sou *miss*; ja fa molts anys que heu deixat d'esser-ho, n'estic segur; éreu massa hermosa, i teníeu els ulls massa esplèndits, i els llavis massa tentadors!

No; avui — n'estic seguríssim — sou una *mistress* respectable, mare d'una nombrosa progenitura que deu semblar-se a la *miss* d'aquell temps. Ara els vostres llavis no somriuen amb aquella picardia, ni'ls vostres ulls miren amb aquella tendresa; ara

els vostres peus no trotarien amb aquella lleugeresa d'isart pels perillosos camins de montanya de l'Oberland... Oh, però no us en avergonyiu; tampoc coneixeríeu ara, si us passés pel costat, a l'*espanyol que us va fer por*. Vos recordeu d'aquella barba tant negra? Ara es blanca; els cabells — aquells cabells tant negres que tenia — avui no són de cap color; s'els ha anat deixant, un per un, entre'ls esbarzers que vorejen els camins de la vida, com els moltons van deixant els flocs de llana entre'ls esbarzers dels torrents desde ont baixen camí del sacrifici.

Sí, miss Kate — vui dir, mistress... com? — Si vos no sou aquella miss, l'*espanyol que us va fer por*, tampoc es aquell estudiant que va tirar-vos el pom d'*edelweiss*.

Les *edelweiss*! Heus-aquí lo únic que en trenta anys no ha canviat. Aquelles fràgils floretes conserven, igual que llavors, llur molçada vestidura blanca — perquè... no vàreu llançar-les, no cal que us torneu vermella. Aquelles *edelweiss*, miss Kate va aplanar-les curosament entre les fulles d'un llibre — d'un vulgar Bedecker, pot-ser... pot-ser d'un llibre de versos del seu poeta favorit — ont han dormit un any i un altre any i ont, qui sab! les heu trobades alguna vegada... ara mateix, tal volta, en aquest precís moment en que — si no es per telepatia, no se perquè pot esser — escric aquestes ratlles.

No es veritat, Mistress... com?

APELES MESTRES

Periòdics & Revistes

L'ILLA DE MALLORCA

(*Les Documents du Progrès*)

En la revista *Les Documents du Progrès*, se fa un petit estudi de Mallorca. Prescindint de lo que's diu del desenrotllament econòmic, que es de lo que tracta més extensament l'article, copiem aquestes notes referents a la seva vida intel·lectual:

«La vida, a Mallorca, es completament patriarcal, conservant el clergat i la noblesa tot el seu poder. Els costums i la llengua espanyola se són arrelats més sòlidament que en l'independenta Catalunya. L'idioma indígena gairebé no's parla més que en família. Emperò, igual que en els pobles canadencs d'origen francès, lo mateix que en les illes de les Índies occidentals, a Mallorca s'ha desenrotllat una cultura autòctona, un fort moviment literari i artístic. El canonge Costa ha celebrat en versos d'una original factura les hermosures de la seva illa. L'Alcover

ha compost, en espanyol i en català, delicats poemes. Gabriel Alomar, poeta ple de foc, ofereix un retorn als nobles clàssics de la gran antigüetat pagana, i una constant preocupació per les qüestions més suggestives de la nostra època. Es també un adversari decidit de la vella Espanya clerical...»

EL CAVALLER CASANOVA

(*Mercure de France*)

El doctor Guède ens conta les seves excursions per Barcelona, cercant el rastre de l'empresonament a la ciutadella de la nostra ciutat del famós cavaller Casanova. El doctor Guède no va poder aclarir res absolutament. Ni l'Arxiu d'Aragó, ni'l municipal, li proporcionaren cap document. Volgué visitar la ciutadella, però en Despujols, capità general aleshores, li participà que desde l'any 1868 ja no existeix. Un empleat del consolat francès, no havent sentit parlar mai d'en Casanova ni de les seves memories, se pensà que al pobre doctor li volien fer el timo de l'enterro.

A l'últim, com sigui que en Casanova parlava d'un comte de Peralada, íntim amic seu, home ric, bell, enemic de la religió, de les costums i de la policia i amic de les dolentes companyes, el doctor Guède se dirigí al comte de Peralada, a fi de que li aclarís les relacions que havien existit entre'l seu avant-passat i el cavaller Casanova. El senyor comte respongué amb aquesta curiosa carta, que sembla escrita no pel difunt aristòcrata, sinó per qualsevol noble barceloní per la gracia del rei o del papa.

«Tinc l'honor d'acusar-vos rebut de la vostra carta, en la qual me demanàveu notícies sobre l'estada a Barcelona d'un senyor Casanova. Sento molt no poder oferir-vos cap noticia d'aquest assumpte, car ja podeu comprendre que una simple visita d'aquest senyor al comte de Peralada no pot haver deixat el menor rastre, després d'un segle.»

AVIS

Avisem als nostres subscriptors i lectors que poden presentar els folletins i la coberta de La pena de mort, d'en Gabriel Alomar, a les nostres oficines, Rambla de les Flors, 14, principal, ont, abonant la quantitat de 10 cèntims, els serà entregada l'obreta enquadrada elegantment.

LA SETMANA PASSADA

CRÒNICA D'ART

MÉS SOBRE EL CUBISME. — Dèiem en la crònica passada que'l cubisme representa el canvi de tècnica més considerable que hagi trasbalsat mai l'art pictòric. En l'evolució de l'art hi regna un esperit de continuació que lliga les escoles, les èpoques, les tendències; que no deixa entre moment i moment un espai que no omplin per meitat una força conservadora i una força renovadora; els vuids que trobem tenen el valor relatiu de les coses no conegudes encara perquè no s'han trobat els instruments de recerca o perquè l'atenció dels homes no s'ha fixat en elles amb prou persistència. Quan els barbres invadiren les terres llatines semblava que havia de començar un art oposat a la tradició clàssica, i la construcció representativa del nou període, la basílica romànica, s'adapta a la tradició de l'arquitectura pagana, perquè els temples a Vesta o a Mercuri havien devingut ja temples a la Verge, de la mateixa manera que'l cant cristià prenfa els elements melòdics de la vella música llatina.

Quan els pintors del Renaixement obriren els ulls a una concepció de la vida menys fadigosa, ensems que en els homes de lletres retornava el coneixement de l'antiga filosofia, en els pintors de Roma i Florència retornava l'adoració sensual a la forma, i la transformació se fa plàstica, però lentament, en l'imatge de les *Madones* que de l'espiritual i sotil figuració de Fra Angèlico i Filippo Lippi arriba a la vida humana, carnal, de les teles venecianes. Però mai se troba el canvi violent, la transformació realitzada sense la lenta preparació de les escoles i tendències de transició, sempre un esperit de tradició reviu en les més gosades renovacions dels artistes genials.

I ara, una escola, amb programa concret, amb el fonament ideològic d'uns principis lligats per una cadena de lògica, apareix sobtadament i la primera senyal de vida que dona es la de trencar amb les lleis actuals de la pintura. D'aquí el gran esvalot que havia de promoure. Si no vingués amb una teoria per davant, l'escàndol s'hauria limitat a l'indignació dels professionals de la pintura; però com ha volgut que davant de cada obra teoritzés una ploma d'escriptor, les aigües remogudes per la seva estridència han fet arribar més lluny l'agitació en cercles concèntrics. I la discussió més aviat que

sobre les obres mateixes, s'ha fet a l'entorn de lo que volien representar, de lo que pretenen sos autors demostrar amb elles. I la crítica artística ha devingut completa i curiosa especulació; s'han deixat els objectes pels principis; en lloc de fixar-se l'atenció en els colors d'aquesta tela o en el sentit d'aquell paisatge, s'ha discutit si es un bon camí el de volguer satisfer l'intel·ligència esclafant la sensualitat dels ulls, o si la nova escola ens donarà o no la clau de les estructures. L'impressionisme mateix no dugué les discussions a una esfera de més alts nivells com les ha dut el cubisme; l'interès estava més en raons de tècnica que en lleis de ciència, amb tot i que en realitat se tractava del principi essencial de si deuen representar-se les coses tal com són o tal com nosaltres les veiem. Fins en això el cubisme trenca la tradició, o millor dit, la continuïtat en l'evolució de la pintura. Perquè aixís com en els arquitectes era de natura una sistematització ideològica, pròpia o assimilada, les idees dels pintors no solien anar gaire més lluny de les regles del gust.

El cubisme aspira a fer de la pintura «una interpretació, no pas una imitació de la naturalesa, seguint els medis intel·lectuals de l'artista i seguint les tendències del seu temps».

Maurice Raynal amb aquestes paraules ja senyala tota l'intenció de la nova escola: la naturalesa interpretada per l'intel·ligència de l'artista i no per la seva sensibilitat; l'intel·ligència sent l'atracció de l'anàlisi i va a la descomposició dels objectes per fer-ne una reconstrucció arbitrària. L'intel·ligència es l'enginyer de l'ànima, però també l'arquitecte. La sensibilitat de l'artista a donar dels objectes una imatge fidel a la sensació produïda; a traduir-lo segons la força, la qualitat i la simpatia que percibim en ella; lo qual inclina a fer que l'imatge sigui lo més semblant possible a l'objecte, sense altra raó de diferenciació que la del temperament de l'artista. Contra aquest predomini de la sensibilitat i per l'imperi exclusiu de l'intel·ligència, el cubisme trenca les tradicions pictòriques; per arribar més al fons de la veritat de cada objecte, per representar-lo fugint dels errors de les velles escoles, el descomposa, l'analitza i el tracta com un químic, com un físic i com un fisiòleg. Com un químic, vol trobar atraccions i repulsions d'elements que's troben, que's barregen, que obren simultaniament; com un físic, estudia la dinàmica i l'estàtica dels cossos;

com un fisiòleg, vol trobar les relacions que lliguen cada part de l'obra amb les altres i la *circulació del color* en harmonia als límits de la forma, amb les línies.

El cubisme es, doncs, una amplia teorització. Per això sol ja no pot ésser objecte d'un menyspreu que resti mut, que no oposi principi contra principi, ciència contra ciència. Davant de les obres cubistes, les paraules d'indignació, els apostrofs cargolaments de braços i les negacions irades no tenen cap valor. Els cubistes pinten i tenen a llur costat qui raona per ells, cobrint-los amb l'escut d'una determinada lògica. Els cops de llança o els cops de puny no tindran altra eficàcia que fer ressonar l'aram dels escuts protectors i atreure la vagarosa inclinació dels que no tenen idea fixa, lo qual pot-ser es lo dolent del cubisme. La seva acció podria devenir corrosiva, perquè no es cosa nova el que entre les regles de realització material i els principis teòrics hi hagi una inadaptació de naixença que res del món pugui salvar, i contra els caires del cingle que separa les mostres d'art cubista i el programa teòric que les anuncia i justifica fora trista sort que's ferís, encara que no més fos una esgarrinxada, la nostra benhaurada claretat llatina. El cubisme teòric es el pressentiment d'una fórmula artística futura; però les obres dels cubistes són fruites massa verdes, d'una agror massa desagradable pera les nostres dents fetes a les taronges daurades pel sol.

ALEXANDRE PLANA

QÜESTIONS DE DRET

LA CODIFICACIÓ.—El meritíssim notari de Girona, don Emili Saguer, va donar la seva conferència sobre *Fideicomisos*, institució important del Dret Català que viu fortament arrelada en l'entranya de les nostres costums jurídiques. El Fideicomís, en si mateix, com a institució, no necessita pas cap reforma; la consciència popular catalana l'admet àmpliament i amb entusiasme, a diferència, per exemple, de l'enfiteusi, de la qual ja diguérem que era precis llevar-li el caràcter d'irredimible, caràcter que en altre temps venia a constituir la seva essència i característica primordial.

Es clar que'ls fideicomisos catalans existeixen amb vida pròpia i molt distinta de la que'ls hi dona el Codi civil anomenat comú. Aquest, en tot lo relatiu al Dret successori, pren orientació ben diferent de la nostra legislació i de les nostres costums, basades gairebé en la llibertat de testar. Però l'il·lustrat

notari senyor Saguer al senyalar orientacions encaminades, encara, a una més àmplia llibertat de testar, va examinar primordialment la costum jurídica, fixant-se en el projecte d'Apèndix que en l'any 1903 presentaren en F. Romaní i Puigdemonges i en Joan de Déu Trías en virtut del R. D. d'en Duran i Bas. A l'examinar i estudiar aquest valios Apèndix en la part referent als fideicomisos, el senyor Saguer va proposar diverses reformes dintre'l seu articulat, algunes de les quals més endavant les comentarem en aquesta secció.

Es precis que ara ens fem ressò de les idees que van llançar amb referència a la futura redacció de l'Apèndix. Els juristes i els patriotes catalans desitgen i volen una esplèndida vida pel Dret Català, i an aquest fi s'han de dirigir tots els nostres treballs. Les conferències que venen celebrant-se a la Academia de Jurisprudencia, representen un moment important, transcendent, per la vida jurídica catalana. Però això no es tot; cal que ja comencem a preparar-nos pera la definitiva constitució i sanció legal del Dret Català.

I an aquest fi estem convençuts que tots els juristes catalans estan completament conformes amb el senyor Saguer en creure que'l treball nostre no té de resumir-se en un simple Apèndix que contingui *las instituciones que conviene conservar*, sinó que té d'anar-se, i aixís se va, a la formació d'un veritable Codi, síntesi de la vitalitat integral jurídica de la nostra terra. El R. D. d'en Duran i Bas de l'any 1899 ens dona peu per aquesta formació tant profitosa.

Però cal que no'ns deturem després de celebrades les conferències actuals. La codificació representa un enorme treball i té de venir avalorada per la sanció de totes les forces populars, car d'altre modo pot-ser no passaria de la comissió general espanyola de codis.

Se té de continuar l'empenta tant bellament iniciada per l'Academia de Jurisprudencia. Com deia el senyor Saguer: amb quin dret ens encarriem amb el govern espanyol demanant respecte per un Dret que no hauríem sabut concretar en un Codi o Apèndix? Si no aprofitéssim aquests moments i restéssim aturats, la responsabilitat de tots seria immensa. Es tant evident el desig d'uniformitat, que, a cada moment tenim de lamentar ultratges al Dret nostre. Si no'ns aixequem pera defensar-lo donant-li l'única sanció legal que'ns resta, la vida jurídica catalana tant intensa i característica, trontollarà tota i els seus enemics l'esberlaríen despietadament.

La veu d'en Saguer es un avís i es nou clam que hem de tenir present. Nomenar una comissió que

s'entregaria totalment al treball de la codificació; iniciar una subscripció pera remunerar-li el seu treball, termenant tot el fruit, abans d'enviar-lo al Govern i a les Corts, amb un Congrés de Juristes catalans.

Si s'aprovés el projecte de Mancomunitat, hauríem guanyat molt en aquest sentit, car aleshores les Diputacions quedarien encarregades de la codificació.

Quan s'hagin acabat les conferencies, si cal, insistirem més fortament sobre aquest punt de tant interès pel Dret i per Catalunya.

F. CULÍ I VERDAGUER

ELS DEPORTS

NÀUTICA. — Quan la primavera entra en la plenitud de la seva florescència, i comencen a veure's el primers barrets de palla masculins, i les dones, les nostres incomparables dones, deixen de portar aquells enutjosos abrics de sastre, pera insinuar el seu bust estatuari sota els plecs suaus i ondulants dels clars vestits estivals, sembla com si els barcelonins, que s'han passat l'hivern d'esquena al mar, se adonguin de que, en efecte, als seus peus mateixos s'extèn, purificadora, aquesta extensa blavor líquida que es el Mediterrà.

Allavores comença novament l'admiració pel nostre bon mar llatí. Les veles blanques i retallades dels balandres, com enormes gavines, tornen a esser pera els ulls dels barcelonins un goig i una alegria. I amb elles, els vapors i vaporets, les diminutes embarcacions de passeig, els entremaliats canots automòbils, les canoes, les elegants ioles de mar, les antiestètiques *golondrinas*, i fins els bots bruts i atroïnats que plens de soldats i criades us porten per un ral a veure el *nido de las ballenas*.

En aquesta època, doncs, en que Barcelona torna a recordar-se de que es una ciutat mediterrània, es quan els entusiastes i voluntariosos *watermans* del «Real Club de Barcelona», organitzen cada any les famoses regates de vela i rem, que tant d'interès desperten entre'ls aficionats an aquesta classe de deport.

Però, enguany volen els amics del Club que les festes revesteixin gran importancia i per això han acordat pera'l dia 2 de juny, data de les regates de rem, posar la primera pedra del magnífic edifici projectat pera local social i que ha d'aixecar-se magestuós a l'extrem del moll de Barcelona mirant a Montjuic. Además, han adquirit dues noves embar-

cacions de rem que són ja l'admiració de tothom, per haver-se llançat a l'aigua amb gran solemnitat el dia 21 d'abril. Una es la iola *Barcino II*, l'altra la canoa *Lola*.

Dites embarcacions són elegants, esbeltes i de sòlida construcció. La *Barcino II*, iola de mar de quatre remes i timoner, es del tipus de la *Barcino I*, amb la qual tantes victories han assolit els campions del Club. Els senyors Camps, Oriol, Pou, Bonet (Discóbolo) i Font (Stop), aquests dos darrers companys de periodisme deportiu, se proposen vèncer amb ella als equips de París Lió i Nissa que vindran a disputar-los el predomini.

La *Lola* es una embarcació de 12 remes i timoner que representa una veritable novetat en sa classe. Amida 11'50 metres d'eslora per 1'70 de màniga i es lleugeríssima en la seva marxa. L'únic defecte que té es que'ls seients resulten una mica baixos, lo qual priva de bogar amb relatiu desembraç. No obstant, amb una bona tripulació pot sortejar-se feliçment aquest petit obstacle.

Segons noves que he pogut adquirir, el Club presentarà en les regates de juny, pera disputar-se la Copa Morató (campionat de Barcelona), a la mentada embarcació i a la *Chispa*, la històrica canoa en la qual tantes proves s'han guanyat.

La regata en qüestió de canoes a deu remes i timoner, encara que de caràcter local, té una gran importancia, perquè l'any passat guanyaren al Club dues canoes tripulades per joves obrers de l'Agrupació Nàutica «Barcelona», que com tantes altres agrupacions i escamots d'aficionats corren pel nostre port. Lo qual no sentà gaire bé als socis del Club i perxò volen pendre la revenja.

Però es el cas que alliçonades pel triomf de la Agrupació «Barcelona», hi han un sens fi de canoes, de les que *regategen* davant de la Porta de la Pau, que també hi volen esser-hi. I se donarà'l cas astorador de que's presentaràn, segons noves, dotze embarcacions pera disputar l'esmentada copa, cosa que mai s'havia vist a la nostra ciutat. En total 132 homes, els quals ja està entrenant-se amb gran entusiasme i tots se creuen segurs de la victòria.

Jo crec que, de tots modos, devem felicitar-nos en d'aquest entusiasme que's va formant lentament per la nàutica, entre la nostra joventut deportiva. I ens en hem de felicitar pera veure si així Barcelona va tombant-se de mica en mica de cara al mar, no sols a l'istiu, sinó sempre, pera emmirallar-se en les seves aigües salades, contemplant l'horitzó infinit i escoltant el cant de les ones al batre en la costa, com una oració eterna i magestuosa...

J. BERTRAN I BALLET

CRÓNICA CIENTÍFICA

LA PLUJA ARTIFICIAL. — Després d'un any de sequada i d'entreveure els fantasmes, no ben esvaits encara, d'un estiu sens aigua pera'ls fruits dels camps ni pera lluitar contra'l terrible flagell que'ns menaça, es d'una patriòtica oportunitat una campanya pera moure l'esperit públic a intentar canviar les condicions climatèriques de nostra terra. Aquesta campanya l'ha començada en Dionís Puig i hem d'alabar-la encara que no estem prou conformes amb les afirmacions que fa amb tant d'aplom i seguretat.

Jo, que tenia una simpàtica curiositat pera'ls projectats pous al cel, vaig sofrir un desengany al sentir la conferencia donada al Olimpo i al llegir les explicacions publicades a *La Veu* i a *La Publicidad*, pot-ser el fet de dirigir-se a un públic que ell consideraria profà feu que no expliqués clarament els fonaments científics del seu projecte; però aixís i tot hi cabia l'explicar-los d'una manera que fos al menys raonable pera'ls iniciats en les generalitats de la ciencia, que avui sortosament ja comencen a trobar-se'n fins entre lo que s'anomena gros públic.

Heus-aquí resumida la conferencia: Per sobre d'Espanya hi passa molta aigua com a conseqüència de la seva situació entre dos mars, però aquesta aigua passa de llarg per manca a nostra península les zones d'evaporació que s'obtindrien amb la repoblació forestal i un bon sistema de recs, i en canvi, el trobar-se amb el vapor que produeix el Mediterrà determina les pluges que reguen abundantment l'Itàlia.

«Aixís com el calor no es la causa de l'evaporació, no es el fred la causa de la pluja», sinó la reunió d'unes partícules d'aigua amb altres fins a tenir prou pes pera caure, i d'aquest modo s'explica la possibilitat de la pluja provocada artificialment. I aquí enumera una pila de proves en les que ha plogut i una pila d'experiencies en que s'ha intentat fer ploure per medi de canonades i que han tingut èxit unes vegades i altres no; aquest diferent resultat l'atribueix en Puig a que'ls que operaven ho feien a la bàbalà, sense saber l'estat de l'atmosfera i si hi havia o no vapor d'aigua, perquè naturalment que pera conseguir la seva acumulació se necessita de primer que n'hi hagi.

De tot això en dedueix un resultat, una mica xocant, com es el de que s'ha d'enlairar un globo cautiu a 2,000 metres amb explosius de dinamita, picrita i clorat de potassa, que s'hàn d'enlairar estels a menos altura, també carregats proporcionalment, i a flor de terra una pila de canons, fent-ho explotar tot a l'hora amb una guspira elèctrica; a la primera vegada i per conseqüència de l'enrarriment

de l'aire que la gran força expansiva dels explosius ocasionaria, se produiria un reflux en el que vindria a ocupar el lloc vuid el vapor de les regions circumdants; se repetiria l'operació i a la quinta vegada plouria. No sé si això són els famosos pous al cel, però si no ho són ens els va quedar a deure després de prometre'ns-els una pila de vegades.

Lo més apropiat seria, a nostre entendre, que ja que's vol embestir la resolució del problema i corren rumors de que s'hi interessa la Diputació, se vagi directament i en primer lloc a la creació d'aquestes superfícies d'evaporació que són els boscos en la montanya i els regadius en el plà, sens perjudici d'estudiar seriament aquelles condicions d'humitat, pressió, temperatura, estat elèctric i altres en que sia possible i probable que les canonades o un altre medi conseguixin la condensació artificial de l'aigua atmosfèrica.

Es aquesta una qüestió interessant, perquè un ensaig portat a terme amb prou discreció pera assegurar-ne un èxit per petit que sia, seria la clau de posteriors estudis i avenços, mentres que un fracàs molt possible, si s'imposa l'irreflexiu entusiasme per unes afirmacions poc menys que gratuïtes, seria per molt de temps un obstacle pera futures proves.

De totes maneres, tornem a aplaudir an en Puig per la seva desinteressada constancia en la resolució de tant patriòtic problema i per haver conseguit a copia de treball i sacrifici que hi fixin l'atenció els homes de Catalunya.

EMILI CANALS I FERRER

MOVIMENT OBRER

LA VAGA DELS COTXERS. — La deplorable solució dels conflicte dels obrers cotxers es d'aquelles que clamen justícia i deixen un llevat d'odis en els cors dels vençuts.

Regia, entre'ls patrons que formen la companyia general de cotxers i automòbils, la més poderosa de Barcelona, puig té ella sola 28 cotxeres, i la Societat d'obriers cotxers *La Fraternal*, un contracte colectiu firmat en 28 de juny de 1910, que, tàcitament, s'havia extès a tots els demás patrons i regulava tot l'ofici a Barcelona.

Vençut el terme de duració del contracte, la Societat patronal oferí pel Novembre de l'any passat a la Societat obrera, la redacció d'un projecte de nou contracte, i no satisfent-li aquest, ne formulà ella per la seva part un altre, que establia també'l caràcter de colectiu, es a dir, que parteix

del reconeixement, pera pactar i obligar-se, del Sindicat obrer.

S'entaularen negociacions i estant en aquestes li semblà al *trust* patronal, manat pels germans Casay, que'ls obrers, pera sostenir son projecte, anaven a declarar-se en vaga general, i avançant-se an aquest suposat propòsit dels obrers, acordà el *lock-out*, qual acord fou secundat per l'altra entitat patronal existent, o sigui'l Sindicat de llogadors de cotxes, i per alguns altres patrons no associats. I no sols feren això els patrons, sinó que retiraren son projecte de contracte col·lectiu i treient-se decididament la careta, elaboraren un projecte de contracte individual que es senzillament una vergonya i causa fonda tristesa que'ls obrers, vençuts, s'hi hagin hagut de sotmetre.

Voldríem disposar d'espai pera poder-lo publicar íntegrament, com tota l'interessant documentació d'aquest conflicte, que obra en nostre poder. Però ja que no podem fer-ho, l'analitzarem en línies generals, mereix conèixer-s la nova reglamentació draconiana del treball dels cotxers, imposada pels seus patrons com hem dit, es a dir, directe entre cada obrer i el seu patró, però ademés d'això, es diari, es a dir que la duració del contracte no es més que la d'un jornal ordinari, encara que prorrogable dia per dia, si no es denunciat.

Però amb tot i esser el contracte per jornals, estipula una base, la quarta, que'l pago dels salaris serà per setmanes vençudes, lo qual representa que'ls patrons negociaran amb el crèdit dels obrers durant la setmana. I quin interès els donarà als obrers aquest crèdit que obriran forçosament a sos patrons? Heus-aquí la resposta que'ns dona la base tercera, una de les més humiliants del contracte. «El salari serà tal cada dia — diu dita base — però s'entèn que l'obrer sols cobrarà'ls jornals corresponents als dies que hagi treballat, sense dret a reclamar indemnitzacions de cap mena si voluntariament o per causa de malaltia o altra qualsevol no podés treballar.»

Ara bé: perquè han perdut els cotxers la lluita que amb tanta fermesa sostingueren durant aprop de tres mesos i qual extensió i desenrotll ja donàrem a conèixer en anteriors cròniques? Primerament per estar mancats els obrers, naturalment, dels elements de resistència dels patrons, però sobre tot per l'apoi que aquests trobaren en l'autoritat governativa de Barcelona. En efecte, el señor Portela, encara que al principi del conflicte declarà que tota la responsabilitat d'aquest era dels patrons, després se feu tant amic seu que'ls patrons casi arribaren a menjar i dormir en el vell palau del governador. — R. NOGUER I COMET

NOTES & FETS

Per exigencies de composició donem en aquest número, com a folletí, les vuit planes de portada i les cobertes del *Discurs a la Joventut*, de M. Jean Jaurès. Però tinguin present els nostres subscriptors que l'obreta no està acabada i que la seva publicació segueix.

Preguem an aquells qui rebín aquesta REVISTA i no desitjin esser-ne subscriptors, se serveixin retornar-la o indicar-ho al repartidor.

Política estrangera

Els jesuïtes, el govern de Baviera i l'Imperi alemany

Un decret del 5 de juliol de 1872 expulsà de l'imperi alemany als jesuïtes. Era aqueix decret una conseqüència de la lluita entre Bismarck i l'Església catòlica. D'aleshores ençà, el decret s'ha complert amb rigor.

Però heus-aquí que, darrerament, els catòlics han pujat al poder en l'Estat de Baviera.¹ I el cap del govern catòlic, von Hertling, ha enviat una circular confidencial a les autoritats del seu Estat, recomanant que no impideixin als jesuïtes el celebrar les llurs conferències.

Els protestants alemanys, especialment els del partit nacional lliberal, criden violentment contra tal mesura, que ells creuen atentatòria al decret de 1872. Dies passats, en el Reichstag, interpel·laren al govern imperial. Herr Juncke digué: «El canceller té'l dever de fer respectar les lleis de l'Imperi, les quals resulten violades en el cas actual. Hi ha aquí una mena de *ballon d'essai* per part de la Baviera. El canceller, intervenint, obraria en interès de la pau religiosa.» La contestació del canceller, Herr Bethmann-Hollweg, condemnà l'actitut del govern bavarès. Sembla que'l plet serà sotmès al Concell federal de l'Imperi.

Es interessant remarcar que'ls socialistes, en aquesta ocasió, han renovat la declaració de que ells són contraris al decret relatiu als jesuïtes, puig el llur criteri lliberal es incompatible amb tota legislació d'excepció.

A. R. I V.

1) Aquest triomf dels catòlics bavaresos es del tot paradoxal, car aconseguiren el poder a conseqüència d'unes eleccions en les quals perderen molts llocs, però que feren caure el ministeri anterior, per haver sortit derrotats diversos membres del mateix.

ELS HOMES I LES COSES DE CATALUNYA JUTJATS PELS NO CATALANS

Ressenya crítica de la darrera conferència de l'Adrià Gual a Madrid, firmada per ZEDA y publicada a La Epoca

El señor Gual, en su conferencia de ayer, tercera y última, siguió hablándonos de la comedia.

Después de algunas vagas consideraciones acerca del Renacimiento, trató en general de la comedia de Shakespeare, de la de Molière y de la de Lope, y acabó su disertación cantando un himno entusiasta a la musa cómica española.

O mucho me engaño, o el señor Gual, en parte por el prejuicio de ver en la comedia una disimulación del despecho de los débiles, en parte por la influencia de su cultura extranjerizada, o quizás por otras causas que sería temerario analizar, no ha percibido del gran teatro español más que su brillo puramente externo. Elogió, sí, mucho, nuestras comedias: las comparó no sé si con un rubí u otra piedra preciosa; pero no acertó a penetrar el hondo sentido de nuestra poesía cómico-dramática, o no quiso meterse en tales honduras.

Sin tratar yo tampoco de enfrascarme en ellas, y pasando sobre materia tan interesante del modo somero y superficial que exigen los trabajos periodísticos, he de recordar aquí que de nuestras diversas manifestaciones literarias, y quizás de cuantas ha producido el ingenio humano, el teatro español es la más comprensiva de todas. Así como *El Romanero* fué la epopeya de la Edad Media, el teatro fué la epopeya de los tiempos modernos; epopeya viva, en la cual estaba encerrada, y enaltecida al mismo tiempo, toda la existencia nacional. Creencias y supersticiones, alta filosofía y filosofía vulgar, recuerdos históricos y fabulosas leyendas, los grandes hechos de la vida pública y los menudos incidentes de la vida privada, los esplendores de los palacios y la sordidez de los tugurios, las virtudes de la santidad y los vicios de la rufianería, lo alto y lo bajo, lo grande y lo pequeño; todo lo que pensó, sintió e hizo, está contenido en esa inmensa construcción teatral, obra de muchos, unificada por el poderoso genio de la raza, encarnado en Lope de Vega.

Cualquiera otro de los géneros literarios o poéticos de nuestro siglo de oro, es fragmentario: el teatro es eminentemente sintético. Revelan los místicos los éxtasis y anhelos inefables del alma; describen los novelistas un aspecto limitado de la sociedad, preferentemente el picaresco; cantan los líricos sus amores; censuran los satíricos los vicios y ridiculeces; narran los épicos las hazañas de los guerreros... El teatro lo abarca todo, y es místico en las comedias de santos, histórico en las comedias heroicas, filosófico en obras como *La vida es sueño*, burlesco en *Don Lucas del Cigarral*, costumbrista en las comedias de capa y espada, villanesco y pastoril unas veces, urbano otras, y constituyendo siempre el gran espejo en que se retrata todo, absolutamente todo el pueblo español.

Los dos polos de este teatro, mejor dicho, las dos columnas que le sostienen, son: el idealismo, con sus sueños y delirios, y el positivismo con sus groserías y ruindades. Aquellas dos creaciones ma-

ravillosas de Cervantes, Don Quijote y Sancho lo ideal y lo real, antítesis que ya se vislumbra en la *Celestina*, con Melibea y Lucrecia, con Calixto y sus rufianescos criados, perdura al través de nuestras comedias, con sus galanes quijotescos, valerosos e idealistas, de un lado, y sus lacayos, prácticos, cobardones y villanescos, de otro; con sus damas conceptuosas y exquisitas, y sus criadas, maliciosas y chocarrerías...

Entre estos dos aspectos eternos del alma humana gira, se mueve, se desarrolla, lucha, triunfa, se transforma y perece toda la balumba de hechos humanos; todo lo que hay de cambiante y de transitorio en la vida. Y esta concepción gigantesca del arte es la que pone a nuestro teatro por encima de todos los teatros del mundo, y a nuestra epopeya dramática sobre todas las epopeyas.

Lope decía, hablando de su homónimo el batihoja de Sevilla, que «la comedia databa de Rueda.» Sin duda por esto ha querido presentarnos el señor Gual, en su ciclo histórico, uno de los pasos del célebre ingenio sevillano. En lo que, en mi concepto, no ha procedido el conferenciante con la exactitud exigible en la reproducciones históricas, es en presentarnos el paso de *Los ladrones* en el Corral de la Pacheca. Este corral no funcionó sino después de muerto Lope de Rueda, en cuyo tiempo, según el manoseado pasaje de Cervantes, «compañían el teatro cuatro bancos en cuadro, y cuatro ó seis tablas encima, con que se levantaba del suelo cuatro palmos. El adorno era una manta vieja, tirada con dos cordeles de una parte á otra, que hacía lo que llaman vestuario, *detrás* de la cual estaban los músicos, cantando, sin guitarra, algún romance antiguo». Lope de Rueda representaba sus pasos y comedias, no en un lugar cerrado, sino en la plaza pública y al aire libre. Suponer en el corral de doña Isabel de Pacheco la representación de un pasillo de Rueda, es una impropiedad, que en cierto modo desnaturaliza el origen de los espectáculos teatrales en España.

El señor Gual, dejándose llevar de su fuerza inventiva, nos presentó á dos guitarristas en el tablado. Error. Según dice Agustín Rojas, que vivió en la época de Lope de Rueda,

«Tañían una guitarra,
y ésta nunca salía fuera,
sino adentro, y en los bancos,
muy mal templadas las cuerdas.»

En estos trabajos de carácter histórico no hay derecho á inventar cuando, como en el caso presente, existen datos y textos que permiten, por lo menos, una gran aproximación á la verdad. De lo contrario, el espectador que acude a la conferencia para enterarse de las cosas que fueron, recoge no la impresión de la realidad, sino el reflejo de las fantasías del conferenciante.

.....»